Najvyšší súd **1 Cdo 158/2010**
Slovenskej republiky

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľky **N. R.**, bývajúcej v T., zastúpenej PhDr. JUDr. J. B., advokátkou so sídlom v T., proti odporcovi **PhDr. T. R.,** bývajúcemu v T., zastúpenému JUDr. I. J., advokátom so sídlom v B., **o určenie výživného**, vedenej na Okresnom súde Trnava pod sp. zn. 16C 265/2009, o dovolaní odporcu proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 24. mája 2010, sp. zn. 23Co 120/2010, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Trnave z 24. mája 2010 sp. zn. 23Co 120/2010 **z r u š u j e** a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Trnava (súd prvého stupňa) rozsudkom zo 16. februára 2010 č. k. 16C 265/2009-74 uložil odporcovi povinnosť prispievať na výživu navrhovateľky sumou 200 € mesačne s účinnosťou od 29. októbra 2009, vždy do 15-teho dňa v mesiaci vopred k rukám navrhovateľky a vo zvyšku návrh zamietol. Zaostalé výživné za obdobie od 29. októbra 2009 do 16. februára 2010 vo výške 534,44 € povolil súd odporcovi splácať v splátkach po 100 € mesačne spolu s bežným výživným pod stratou výhody splátok. O trovách konania rozhodol tak, že účastníci nemajú právo na náhradu trov konania.

Krajský súd v Trnave (odvolací súd) na odvolanie odporcu rozsudkom z 24. mája 2010 sp. zn. 23Co 120/2010 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa ako vecne správny potvrdil a účastníkom náhradu trov konania nepriznal. Odvolací súd sa v zmysle § 219 ods. 2 O.s.p. v celom rozsahu stotožnil s odôvodnením napadnutého rozhodnutia a už len na zdôraznenie jeho správnosti doplnil aj ďalšie dôvody.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal odporca dovolanie. Navrhol rozsudok odvolacieho ako aj rozsudok súdu prvého stupňa zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie, eventuálne rozsudok odvolacieho súdu zmeniť tak, že návrh sa v plnom rozsahu zamietne. Dovolanie odôvodnil tým, že mu bola postupom nižších súdov odňatá možnosť konať pred súdom podľa § 237 písm. f/ O.s.p. Namietal, že súd prvého stupňa mu neumožnil, aby v súlade s § 118 ods. 4 O.s.p. zhrnul svoj návrh a vyjadril sa k dokazovaniu a k právnej stránke veci, pričom nápravu v tomto smere nezabezpečil ani odvolací súd. Ďalej poukazoval na to, že počas pojednávania uskutočneného na súde prvého stupňa 16. februára 2010 právna zástupkyňa navrhovateľky založila do spisu listinný doklad preukazujúci opätovné zamestnanie sa a výšku príjmu matky navrhovateľky, pričom mu nebolo súdom umožnené nahliadnuť do tejto listiny, v dôsledku čoho sa nemal možnosť vyjadriť k tomuto dôkazu. Odvolaciemu súdu vytýkal, že sa v odôvodnení svojho rozhodnutia nedostatočne vyporiadal so skutočnosťami, ktoré uviedol v odvolaní, konkrétne porušením jeho práv vyplývajúcich z § 118 ods. 4 a § 123 O.s.p.

Navrhovateľka vo svojom písomnom vyjadrení navrhla dovolanie ako nedôvodné zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) preskúmal napadnuté rozhodnutie v rozsahu podľa § 242 ods. 1, 2 O.s.p. a dospel k záveru, že napadnuté rozhodnutie treba zrušiť.

Dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci rozhodol odvolací súd rozsudkom. Občiansky súdny poriadok pripúšťa dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu, ak je ním napadnutý zmeňujúci rozsudok (§ 238 ods. 1), ďalej proti rozsudku odvolacieho súdu, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci (§ 238 ods. 2) a napokon proti rozsudku, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, ak odvolací súd vo výroku vyslovil, že je dovolanie prípustné, pretože po právnej stránke ide o rozhodnutie

zásadného významu, alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 (§ 238 ods. 3).

Podľa § 238 ods. 4 O.s.p. dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov okrem rozsudku o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva alebo o osvojení.

V citovanom ustanovení § 238 ods. 4 Občiansky súdny poriadok zakotvuje zásadu, podľa ktorej dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených Zákonom o rodine (zák. č. 36/2005 Z.z.), keď výnimku z tejto zásady predstavujú iba rozsudky o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva a o osvojení. V preskúmavanej veci ide o určenie vyživovacej povinnosti rodiča k plnoletému dieťaťu podľa Zákona o rodine, teda o takú vec, na ktorú sa nevzťahuje výnimka prípustnosti dovolania, ako je vymedzená v § 238 ods. 4 O.s.p. Zároveň treba poznamenať, že takáto výnimka by sa, pravdaže, mohla uplatniť iba za splnenia východiskového predpokladu, že dovolanie by prichádzalo do úvahy podľa predošlých odsekov (o takýto prípad v danej veci ale nejde). Vychádzajúc z týchto zistení je opodstatnený záver, že prípustnosť dovolania odporcu nemožno vyvodiť z ustanovenia § 238 O.s.p.

Podľa ustanovenia § 242 ods. 1 druhej vety O.s.p., ukladajúceho dovolaciemu súdu povinnosť prihliadnuť vždy na prípadnú procesnú vadu uvedenú v § 237 O.s.p. (či už to účastník namieta alebo nie), Najvyšší súd Slovenskej republiky preskúmal prípustnosť dovolania smerujúceho proti rozsudku odvolacieho súdu nielen vo vzťahu k § 238 O.s.p., ale sa zaoberal aj otázkou, či dovolanie nie je prípustné z niektorého z dôvodov zmätočnosti taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p. Podľa tohto ustanovenia je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa

postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Je potrebné uviesť, že ak v konaní došlo k niektorej z uvedených vád, možno dovolaním napadnúť aj rozhodnutia vo veciach, v ktorých je inak tento opravný prostriedok neprípustný, teda aj rozhodnutie odvolacieho súdu vo veci, v ktorej je dovolanie podľa ustanovenia § 238 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku vylúčené [porovnaj tiež uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 11/98, ktoré bolo uverejnené v časopise Zo súdnej praxe v čísle vydania (zväzku) 4 ročník 1998 na strane 76 pod č. 38].

Vady uvedené v § 237 písm. a/ až e/ a g/ dovolateľ nenamietal a v konaní ani nevyšli najavo.

So zreteľom na odporcom tvrdený dôvod prípustnosti dovolania sa Najvyšší súd Slovenskej republiky osobitne zameral na otázku opodstatnenosti tvrdenia, že v prejednávanej veci mu postupom nižších súdov bola odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.), pričom treba zdôrazniť, že prípustnosť dovolania v zmysle § 237 O.s.p. nezakladá samo tvrdenie účastníka o existencii niektorej z uvedených procesných vád; určujúcim je zistenie, že k vade tejto povahy skutočne došlo.

Odňatím možnosti konať pred súdom sa v zmysle uvedeného ustanovenia rozumie taký závadný procesný postup súdu, ktorým sa účastníkovi znemožní realizácia tých jeho procesných práv, ktoré mu Občiansky súdny poriadok priznáva za účelom ochrany jeho práv a právom chránených záujmov.

Podľa § 118 ods. 4 O.s.p. ak sa pojednávanie neodročuje, pred jeho skončením súd vyzve účastníkov, aby zhrnuli svoje návrhy a vyjadrili sa k dokazovaniu i k právnej stránke veci. Na záver súd uznesením vyhlási dokazovanie za skončené.

Z citovaného ustanovenia vyplýva jednak procesná povinnosť súdu vyzvať účastníkov na zhrnutie ich návrhov a vyjadriť sa k dokazovaniu i k právnej stránke veci, jednak tomu zodpovedajúce procesné oprávnenie účastníka na „záverečnú reč“. V nej môžu účastníci zhrnúť svoje návrhy, vyjadriť svoj názor na vykonané dokazovanie z hľadiska jeho úplnosti, zákonnosti a hodnotenia jednotlivých dôkazov. Vyjadriť sa môžu tak k skutkovej ako aj k právnej stránke veci. Takéto zhrnutie a vyjadrenie nemusí predniesť osobne účastník konania, môže ho za neho

predniesť jeho zástupca. Podstatný obsah tohto zhrnutia a vyjadrenia treba uviesť do zápisnice o pojednávaní. Spravidla je na záverečnú reč vyzvaný žalobca (navrhovateľ) pred žalovaným (odporcom), je však na úvahe súdu, kedy účastníkov vyzve, aby ju predniesli, a v akom poradí im udelí slovo. Záverečným zhrnutím a vyjadrením nie je len ten procesný úkon účastníka (jeho zástupcu), ktorý je takto označený aj formálne. Je ním i bez tohto formálneho označenia aj iný, na záver pojednávania urobený procesný úkon účastníka (jeho zástupcu), ktorým zhrňuje svoje návrhy, vyjadruje sa k dokazovaniu a k právnej stránke veci. Z obsahu zápisnice o pojednávaní uskutočnenom na súde prvého stupňa 16. februára 2010 (č. l. 71-73 spisu) však nevyplýva, že by súd vytvoril účastníkom procesnú možnosť na realizáciu tohto práva vyplývajúceho im z § 118 ods. 4 O.s.p. Uvedený nedostatok nenapravil ani odvolací súd, ktorý rozhodol o odvolaní odporcu bez nariadenia pojednávania. Dovolateľ preto opodstatnene namieta, že mu odopretím práva na záverečnú reč bola odňatá možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p.

Podľa § 123 O.s.p. účastníci majú právo vyjadriť sa k návrhom na dôkazy a k všetkým dôkazom, ktoré sa vykonali.

Podľa § 129 ods. 1 O.s.p. dôkaz listinou sa vykoná tak, že predseda senátu alebo samosudca na pojednávaní listinu alebo jej časť prečíta alebo oznámi jej obsah; to neplatí, ak súd vo veci nenariaďuje pojednávanie

Právo účastníkov vyjadriť sa k vykonaným dôkazom sa v občianskom súdnom konaní realizuje tak, že súd spravidla bezprostredne po vykonaní každého dôkazu umožní účastníkovi, aby sa k nemu vyjadril a aby uviedol všetko, čo pri hodnotení vykonaného dôkazu považuje za významné. Vyjadrenie k vykonanému dôkazu je jedným z podkladov, na základe ktorých súd pri rozhodovaní vo veci samej hodnotí dôkazy. Súd musí vytvoriť (poskytnúť) účastníkovi konania procesnú možnosť vyjadriť sa k vykonanému dôkazu (napr. z hľadiska vierohodnosti svedka a jeho vzťahu k prejednávanej veci, pravosti a správnosti listiny, osoby a odbornej spôsobilosti znalca, vecnej správnosti postupu súdu pri vykonávaní ohliadky a pod.), v opačnom prípade poruší jeho právo, ktoré tvorí súčasť práva na spravodlivý súdny proces. To, či vytvorenú možnosť vyjadriť sa k navrhovaným alebo vykonaným dôkazom účastník konania potom využije, je len na ňom (ide tu o jeho právo, nie povinnosť).

Z obsahu už spomenutej zápisnice z pojednávania pred súdom prvého stupňa vyplýva, že právna zástupkyňa navrhovateľky predložila súdu doklad o zdravotnom stave navrhovateľky a o príjme jej matky. Zo zápisnice však nie je možno zistiť, akým spôsobom bol tento dôkaz vykonaný a ani z nej nevyplýva, že by súd na pojednávaní po vykonaní tohto dôkazu umožnil odporcovi sa k nemu vyjadriť. Na základe týchto skutočností dospel dovolací súd k záveru, že aj týmto postupom súdu prvého stupňa (taktiež nenapraveným odvolacím súdom) bola odporcovi odňatá možnosť pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

V zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom.

Podľa § 157 ods. 2 O. s. p. v odôvodnení rozsudku súd uvedie, čoho sa navrhovateľ (žalobca) domáhal a z akých dôvodov, ako sa vo veci vyjadril odporca (žalovaný), prípadne iný účastník konania, stručne, jasne a výstižne vysvetlí, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil, prečo nevykonal ďalšie navrhnuté dôkazy a ako vec právne posúdil. Súd dbá na to, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé.

Rozhodnutie súdu ako orgánu verejnej moci nemusí byť totožné s očakávaniami a predstavami účastníka konania, ale z hľadiska odôvodnenia musí spĺňať parametre (limity) zákonného rozhodnutia (§ 157 ods. 2 O. s. p.), pričom účastníkovi konania musí dať odpoveď na *podstatné* (zásadné) otázky a *námietky* spochybňujúce závery namietaného rozhodnutia v závažných a samotné rozhodnutie ovplyvňujúcich súvislostiach. Právo (účastníka) a povinnosť (súdu) na náležité odôvodnenie súdneho rozhodnutia vyplýva z potreby transparentnosti služby spravodlivosti, ktorá je esenciálnou náležitosťou každého jurisdikčného aktu (rozhodnutia). Citované zákonné ustanovenie sa totiž chápe aj z hľadiska práv účastníka na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktorého imanentnou súčasťou je aj právo na súdne konanie spĺňajúce garancie spravodlivosti, a toto ustanovenie treba vykladať a uplatňovať aj s ohľadom na príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva [(ďalej len „ESĽP“), porovnaj napr. rozsudok vo veci García Ruiz proti Španielsku z 21. januára 1999, sťažnosť č. 30544/96, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1999-I] tak, že rozhodnutie súdu musí uviesť presvedčivé a dostatočné dôvody, na základe ktorých je založené. Rozsah tejto povinnosti sa môže meniť podľa povahy rozhodnutia a musí sa posúdiť

vo svetle okolností každej veci. Judikatúra ESĽP teda nevyžaduje, aby na k a ž d ý argument strany (účastníka) bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o *argument,* ktorý je *pre rozhodnutie rozhodujúci*, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (rozsudok Georgiadis proti Grécku z 29. mája 1997, sťažnosť č. 21522/93, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1997-III; rozsudok Higginsová a ďalší proti Francúzsku z 19. februára 1998, sťažnosť č. 20124/92, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1998-I). Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom uznesení z 23. júna 2004 sp. zn. III. ÚS 209/04 vyslovil, že „Súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé konanie podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu. Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia“.

Obsah dovolacích námietok odporcu spočívajúcich na tvrdení, že mu bola odňatá možnosť konať pred súdom z dôvodu odopretia práva záverečnej reči a tiež práva vyjadriť sa k uvedenému dôkazu predloženému právnou zástupkyňou navrhovateľky, sa objavil (uplatnil) už v jeho odvolaní proti rozsudku súdu prvého stupňa (č. l. 78-81 spisu). Ako vyplynulo z uvedených záverov dovolacieho súdu, išlo o opodstatnené námietky odporcu, s ktorými sa však odvolací súd riadne nevysporiadal a svoj opačný názor v tomto smere dostatočne neodôvodnil. Na námietku odporcu o nesplnení povinnosti súdu prvého stupňa umožniť účastníkom, aby zhrnuli svoje návrhy a vyjadrili sa k dokazovaniu i k právnej stránke veci, odvolací súd v odôvodnení svojho rozsudku vlastne nereagoval, keďže bez akejkoľvek argumentácie len predostrel svoju tézu (záver), že postupom súdu prvého stupňa nebola odporcovi odňatá možnosť konať pred súdom. Obdobne i v súvislosti s porušením práva odporcu na vyjadrenie sa k vykonanému dôkazu sa odvolací súd obmedzil len na konštatovanie, že odporca bol oboznámený s obsahom spisu a jeho právo vyplývajúce z § 123 O.s.p. nebolo na pojednávaní súdu prvého stupňa porušené. Tento nedostatok odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu v otázke vád konania namietaných odporcom má za následok, že napadnuté rozhodnutie nespĺňa požiadavky stanovené odvolaciemu súdu v ustanovení § 157 ods. 2 v spojení s § 211 ods. 2 O.s.p. na riadne odôvodnenie rozsudku. Zo strany odvolacieho súdu sa jedná o závažné procesné pochybenie, v dôsledku ktorého došlo k porušeniu práva

odporcu na spravodlivý proces a zároveň k odňatiu jeho možnosti pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Skutočnosť, že v konaní došlo k procesným vadám podľa § 237 písm. f/ O.s.p., je okolnosťou, pre ktorú musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie vždy zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnými procesnými vadami, nemôže byť považované za správne.

Z týchto dôvodov Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok odvolacieho súdu uznesením zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1 a 4 O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného i dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 30. novembra 2011

JUDr. Milan D e á k, v. r.
predseda senátu

Za správnosť:
Hrčková Marta